

LIETUVOS RESPUBLIKOS ŠVIETIMO ĮSTATYMO PAKEITIMO ĮSTATYMO AIŠKINAMASIS RAŠTAS

1. Projekto rengimą paskatinusios priežastys.

Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymo projektas (toliau – Įstatymo projektas) parengtas įgyvendinant Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006-2008 metų programos įgyvendinimo priemonių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. spalio 17 d. nutarimu Nr. 1020 (Žin., 2006, Nr. 112-4273), 88 punktą „Parengti Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymo projektą, integruojant specialiųjų poreikių mokinių ugdymo nuostatas į Lietuvos Respublikos švietimo įstatymą“. Specialiųjų poreikių asmenų ugdymas yra integrali švietimo sistemos dalis, todėl jų ugdymą, kaip ir visų kitų Lietuvos piliečių, turėtų apibrėžti tas pats dabar Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (toliau – Švietimo įstatymas). Į Įstatymo projektą perkeltos Lietuvos Respublikos specialiojo ugdymo įstatymo (toliau – Specialiojo ugdymo įstatymas) (Žin., 1998, Nr. 115-3228) atitinkamos nuostatos. Tikslinamos kitos Švietimo įstatymo nuostatos, nes neužtikrinama galimybė švietimo sistemai sklandžiai veikti, ją tobulinti, įdiegti veiksmingą švietimo įstaigų valdymą ir veiklos teisinius santykius, įtvirtinti švietimo sistemoje ir bendruomenėje vykstančius pokyčius.

Įstatymo projektu yra keičiama daugiau nei pusė Švietimo įstatymo straipsnių, todėl pagal teisės aktų rengimo reikalavimus Įstatymo projektas dėstomas nauja redakcija.

2. Svarbiausi Įstatymo projekto tikslai:

1. Integruoti Specialiojo ugdymo įstatymo nuostatas į Švietimo įstatymą.
2. Įteisinti mokyklų rūšis ir naujus bendrojo lavinimo mokyklų tipus.
3. Praplėsti asmenų, turinčių teisę dirbti mokytojais, sąrašą.
4. Supaprastinti švietimo planavimą ir derinimą įvairiais valdymo lygmenimis.
5. Suderinti Švietimo įstatymo nuostatas su kitais įstatymais.

3. Įstatymo projektą lyginant su Švietimo įstatymu, minėtinos šios teisinio reguliavimo naujovės:

1. Šiuo metu Švietimo įstatyme yra tik specialiųjų poreikių asmenų ugdymo, pagalbos teikimo bendrosios nuostatos, detalieji specialiojo ugdymo klausimai (specialiojo ugdymo sistemos sandara, specialiojo ugdymo organizavimas, pedagoginė, psichologinė, socialinė ir medicinos pagalba, specialiojo ugdymo specialistų rengimas, specialiųjų poreikių asmenų, jų tėvų, pedagogų teisės ir pareigos, specialiojo ugdymo valdymas ir finansavimas) reglamentuoti Specialiojo ugdymo įstatyme. Kadangi praktikoje specialiųjų poreikių asmenų ugdyme taikomos tos pačios nuostatos kaip ir kitiems mokiniams, tai į Įstatymo projektą perkeliama tik tos nuostatos, kurios taikomos tik specialiųjų poreikių mokiniams siekiant užtikrinti jiems ugdymo prieinamumą ir kokybę. Nustatoma specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymas, kas įvertina specialiuosius ugdymosi poreikius ir skiria specialųjį ugdymą, kokie specialiųjų poreikių mokiniai gali mokytis bendrojo lavinimo mokyklose (klasėse), skirtose specialiųjų poreikių mokiniams ir iki kokio amžiaus. Numatoma daugelį klausimų reglamentuoti įstatymą įgyvendinančiais teisės aktais: patvirtinti specialiojo ugdymo organizavimo tvarką, reikalavimus pedagoginių psichologinių tarnybų nuostatomis ir mokyklų specialiojo ugdymo komisijų sudarymui ir darbo organizavimui, specialiosios pagalbos teikimo tvarką, nustatyti ugdymo programų pritaikymą specialiųjų poreikių mokiniams, jų aprūpinimo ugdymui skirtomis techninės pagalbos priemonėmis mokykloje ir kt.

2. Įgyvendinant Švietimo įstatymo 75 straipsnio 1 dalį, šiuo metu Lietuvoje neveikia nei viena aukštesnioji mokykla ir nėra studentų, studijuojančių pagal aukštesniųjų studijų programas. Aukštesniosios mokyklos įsteigtos 1991 metais buvusių technikumų bazėje. Nors

aukštesniosios mokyklos, palyginus su technikumais, geriau tenkino darbo rinkos poreikius, tačiau ilgai išryškėjo ir kai kurios jų problemos, susijusios su diplomų tarptautiniu pripažinimu, studijų tęsimu universitetuose. Dėl to, išnagrinėjus kitų valstybių patirtį, bei atsižvelgus į Lietuvos darbo rinkos poreikius, aukštesniųjų mokyklų bazėje buvo pradėtos steigti kolegijos, kuriose vykdomos aukštojo mokslo neuniversitetinės studijos. Pirmosios kolegijos įsteigtos 2000 metais. Valstybinių kolegijų tinklas buvo formuojamas iki 2003 metų. Studijuoti pagal aukštesniųjų studijų programas buvo priimama iki 2003–2004 mokslo metų. Aukštesniosios mokyklos, kurios neįsijungė į kolegijų sudėtį, veikė iki 2006 metų rugpjūčio mėnesio. Šios mokyklos buvo reorganizuotos į kito tipo švietimo įstaigas. Todėl Švietimo įstatymo 13 straipsnis pripažįstamas netekusiu galios ir visame įstatyme išbraukiamos aukštesniosios mokyklos ir aukštesniosios studijos.

3. Naujos redakcijos Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo projekto (toliau – Švietimo įstatymo projektas) 7 straipsnio 3 dalyje ankstinama ikimokyklinio ugdymo pradžia. Vietoj „ikimokyklinis ugdymas teikiamas vaikui nuo 1“ keičiama į „ikimokyklinis ugdymas teikiamas vaikui nuo gimimo“. Nuostatos keitimą sąlygojo šie veiksniai: vaiko ugdymas, remiantis vaiko psichologijos ir pedagogikos tyrimais, prasideda nuo pat gimimo; daugėja šeimų, pageidaujančių palankių sąlygų, leisiančių derinti šeimos ir darbo pareigas, mažinti moterų, auginančių ikimokyklinio amžiaus vaikus, diskriminaciją darbo rinkoje, studijuojant; šiuo metu šeimos, turinčios vaiką iki vienerių metų, neturi teisės pasinaudoti ikimokyklinio ugdymo įstaigų teikiamomis paslaugomis. Numatoma, kad Švietimo įstatymo projekto 7 straipsnio 3 dalis įsigalios nuo 2010 m. rugsėjo 1 d., kadangi reikalingas mokyklų ir mokytojų pasiruošimas įgyvendinti ikimokyklinį ugdymą nuo gimimo.

4. Šiuo metu pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimas nėra privalomas. Švietimo įstatymo projekte numatoma, kad pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimas bus privalomas (10 straipsnis). Tai duotų teigiamų rezultatų gerinant ugdymo kokybę, sudarytų sąlygas mokiniui įsivertinti savo pasiekimus pagal šalies mastu parengtas užduotis ir vertinimo normas, padėtų analizuoti mokinių, mokyklų ir mokytojų darbo rezultatus, nustatyti, ar mokiniai pasiekė minimalų raštingumą, pasitarnautų kuriant skaidresnį perėjimą iš pagrindinio ugdymo programos į vidurinio ugdymo programą, leistų suformuoti švietimo sistemoje srautus, nustatyti mokiniams pagal jų pasirengimą leidžiamas rinktis mokymosi programas ir modulius.

5. Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatyme (Žin., 1997, Nr. 98-2478; 2007, Nr. 43-1627) įteisinta nuostata, kad formaliojo profesinio mokymo programos gali būti vykdomos kartu su bendrojo lavinimo programomis (12 straipsnio 7 dalis), todėl tikslinama Švietimo įstatymo 11 straipsnio 3 dalis. Tikslinama nuostatos dėl profesinio mokymo programos modulio įtraukimo į vidurinio ugdymo programą ir įskaitymo tęsiant mokymąsi pagal profesinio mokymo programą, atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatyme įteisintas 6 straipsnio 4 dalies, 18 straipsnio 3 dalies 3 punkto, 22 straipsnio 1 dalies 9 punkto nuostatas.

6. Profesinio mokymo įstatymo 8 straipsnyje profesinis orientavimas reglamentuojamas siaurai, todėl Švietimo įstatymo projekte ši veikla tikslinama ir detalizuojama plačiau. Profesinis orientavimas apima ne tik Švietimo įstatyme nurodomas profesinio informavimo ir konsultavimo, bet ir ugdymo karjerai paslaugas, kurių dėka ugdomi besimokančiųjų karjeros planavimo gebėjimai. Į šį straipsnį taip pat perkeltos nuostatos apie profesinį informavimą ir konsultavimą iš Švietimo įstatymo 26 straipsnio „Informavimas apie švietimą“.

7. Atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos visuomenės sveikatos priežiūros įstatymo (Žin., 2002, Nr. 56-2225; 2007, Nr. 64-2455) 6 straipsnio 1 dalies nuostatas Švietimo įstatymo projekto 22 straipsnis „Sveikatos priežiūra mokykloje“ dėstomas nauja redakcija.

8. Švietimo įstatymo projekto 27 straipsnio 4 dalis patikslinta, kad Švietimo ir mokslo ministras kartu su savivaldybėmis ir apskričių viršininkais užtikrina pakankamą valstybinių ir savivaldybių profesinio mokymo įstaigų tinklą. 8 dalyje numatoma, kad Švietimo ir mokslo ministerija, apskričių viršininkai, savivaldybės, vadovaudamiesi Mokyklų, vykdančių formaliojo švietimo programas, tinklo kūrimo tvarka, rengia ir tvirtina savo įsteigtų mokyklų tinklo pertvarkos bendruosius planus.

9. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo (Žin., 2007, Nr. 80-3214) nuostatomis, vaikui paskyrus atitinkamą priežiūros priemonę, jis gali būti įpareigotas mokytis iki 16 metų švietimo įstaigoje ar perkeltas į vaikų socializacijos centrą, todėl vaikai (iki 18 metų amžiaus) negalės būti šalinami iš mokyklos.

10. Švietimo įstatymo projekto 29 straipsnio 2 dalies 2 ir 3 punktuose nustatoma, kad pagrindinio ir vidurinio ugdymo programos vykdomos dvikalbio ugdymo būdu: tautinės mažumos kalba ir valstybine kalba. Švietimo ir mokslo ministro nustatyta tvarka organizuojamas ne mažiau kaip 2 dalykų mokymas valstybine kalba pagal pagrindinio ugdymo programą ir ne mažiau kaip 3 dalykų – pagal vidurinio ugdymo programą, t. y. nuo mokymo tautinės mažumos kalba vykdant pradinio ugdymo programą planuojama pereiti prie dalies dalykų mokymo valstybine kalba pagal pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas. Ši kaita būtina, norint išugdyti bendrojo lavinimo mokyklose besimokančių mokinių valstybinės kalbos reikiamo lygio komunikacinę kompetenciją, kuri suteiktų lygias galimybes įgyti profesiją ir konkuruoti darbo rinkoje kiekvienam asmeniui. Siūlomi pakeitimai dera su Tautinių mažumų politikos plėtros iki 2015 metų strategijoje, patvirtintoje Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. spalio 17 d. nutarimu Nr. 1132 (Žin., 2007, Nr. 112-4574), numatytu tikslu ir uždaviniais: siekti tautinių mažumų integracijos į Lietuvos visuomenę – sudaryti joms tinkamas sąlygas gyventi, dirbti ir mokytis Lietuvoje, taip pat išsaugoti jų tapatumą ir užtikrinti tautinių santykių darną. Tarptautiniai PISA ir kiti tyrimai rodo, kad mokinių pasiekimai tautinių mažumų mokyklose yra žemesni. Darbo ir socialinių tyrimų instituto duomenimis asmenų, baigusių tautinių mažumų mokyklas, įsidarbinimo galimybės mažesnės. Vienas tai lemiančių veiksnių – prastas valstybinės kalbos mokėjimas. Siekiant sumažinti šią atskirtį, norima sustiprinti lietuvių kalbos mokymo vaidmenį tautinių mažumų mokyklose ir tokiu būdu pagerinti tautinių mažumų padėtį visuomenėje. Numatoma, kad Švietimo įstatymo projekto 29 straipsnio 2 dalies 2 ir 3 punktai įsigalios nuo 2010 m. rugsėjo 1 d., kadangi reikalingas mokyklų ir mokytojų pasiruošimas mokyti lietuvių kalba.

11. Švietimo įstatymo projekto 35 straipsnio 1 dalyje nustatoma, kad toliau kaip 3 kilometrai nuo mokyklos kaimuose ir miesteliuose gyvenantys mokiniai, besimokantys pagal priešmokyklinio ar bendrojo lavinimo programas privalo būti vežiojami. Šie mokiniai būtų vežiojami ne tik į mokyklas, esančias kaime, bet ir į esančias mieste ar savivaldybės centre. Mokinių vežiojimą į mokyklą ir atgal organizuotų savivaldybė, kurios teritorijoje jie gyvena.

12. Galiojanti švietimo kokybę reglamentuojančio straipsnio redakcija (Švietimo įstatymo 37 straipsnis) nustato tik kai kurių švietimo valdymo institucijų atitinkamas teisės aktų tvirtinimo pareigas. Tai dubliuoja švietimo valdymo subjektų įgaliojimus nustatančiuose atitinkamuose straipsniuose įvardytas funkcijas ir įgaliojimus tvirtinti teisės aktus. Švietimo kokybei užtikrinti nepakanka tik tam tikrų tvarkų, reglamentų, taisyklių patvirtinimo. Žymiai svarbiau teisinių, organizacinių ir ekonominių priemonių visuma ir kiekvieno švietimo valdymo subjekto pareiga bei diskrecija numatyti ir vykdyti tokias priemones, kad švietimo

kokybė atitiktų nuolat kintančius mokinio ir visuomenės poreikius. Naujoji straipsnio redakcija (Švietimo įstatymo projekto 36 straipsnis) yra bendresnė, ji visumą apjungia pagrindinius kokybės užtikrinimo būdus: švietimo teikėjų valstybinę švietimo priežiūrą, mokyklos veiklos kokybės vidinį ir išorinį vertinimą, švietimo stebėseną, mokymosi pasiekimų vertinimą.

Nuostatos, kad už teikiamo švietimo kokybę atsako švietimo teikėjas ir kad fiziniai ir juridiniai asmenys turi galimybę inicijuoti švietimo darbo tobulinimą, išlieka. Šiuo atveju išplėsta nuostata, kad siūlymus galima teikti dėl viso švietimo darbo tobulinimo, o ne tik dėl švietimo programos tobulinimo, kaip buvo įtvirtinta ankstesnėje straipsnio redakcijoje.

Mokyklų veiklos kokybės vertinimu padedama mokyklai ir mokytojui tobulinti veiklą, todėl Švietimo įstatymo projekto 23 straipsnis „Pagalba mokyklai ir mokytojui“ papildytas nuostatomis, kad Bendrojo lavinimo ir formaliojo profesinio mokymo programas vykdančių mokyklų veiklos kokybės vidinio ir išorinio vertinimo tvarką nustato švietimo ir mokslo ministras. Neformaliojo švietimo programas vykdančių mokyklų veiklos kokybės vidinio vertinimo tvarką nustato steigėjas (valstybinės mokyklos – biudžetinės įstaigos), savivaldybės vykdomoji institucija (savivaldybės mokyklos – biudžetinės įstaigos), dalyvių susirinkimas (savininkas) (kitų švietimo teikėjų).

13. Švietimo įstatymo projekto 38 straipsnyje įteisinamas pradinio išsilavinimo pažymėjimas, kuris bus išduodamas įgijus pradinį išsilavinimą.

Mokiniam, baigusiems tarptautinio bakalaureato programą, išduodamas tarptautinio bakalaureato diplomą. Tačiau jį abiturientai gauna tik rugpjūčio mėnesio pabaigoje. Siekiant užtikrinti abiturientams galimybę įstoti į aukštąsias mokyklas tarptautinio bakalaureato programos baigimo metais, siūloma įteisinti pažymėjimo išdavimą baigusiems tarptautinio bakalaureato programą (Švietimo įstatymo projekto 38 straipsnis).

Tikslinamos nuostatos dėl išsilavinimo, įgyjamo mokantis pagal užsienio valstybių bei tarptautinių organizacijų programas, pripažinimo.

14. Švietimo įstatymo projekto 39 straipsnio 2 dalyje siūloma keisti nuostatą, kad mokyklose mokymosi aplinka kuriama vadovaujantis ne švietimo aprūpinimo standartais, bet švietimo ir mokslo ministro patvirtintais kriterijais. Kriterijai nustatytų pagrindinius mokymosi aplinkos kūrimo reikalavimus, švietimo įstaigos turėtų didesnę laisvę ir atsakomybę kuriant ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų įgyvendinimui reikalingą mokymosi aplinką. Mokymo priemonių įsigijimą, taip pat ie specialiujų mokymo priemonių specialiujų poreikių mokiniams, nustatytų bendrojo lavinimo dalykų vadovėlių ir mokymo priemonių vertinimo ir aprūpinimo jais tvarka. Reikalavimai mokyklos bendrosios paskirties patalpoms, apšvietimui, plotui ir kita nustatomi higienos normose.

Švietimo įstatymo projekto 39 straipsnio 3 dalyje siūloma išbraukti nuostatą, kad švietimo ir mokslo ministras patvirtina pagal bendrojo lavinimo, profesinio mokymo ir aukštesniųjų studijų programas privalomų vadovėlių mokymo priemonių bei mokyklinės įrangos tinkamumą naudoti ir papildyti ją nuostata, kad švietimo ir mokslo ministras tvirtina bendrojo lavinimo dalykų vadovėlių ir mokymo priemonių vertinimo ir aprūpinimo jais tvarką, kurioje būtų nustatomi reikalavimai vadovėlio turinio, kompiuterinių mokymo priemonių ir specialiųjų mokymo priemonių vertinimui ir aprūpinimui jais. Kitos mokykloje esančios priemonės ar įranga turi atitikti higienos normose nustatytus reikalavimus.

Profesinio mokymo programų skaičius labai didelis, apima tiek pirminį, tiek tęstinį profesinį mokymą, todėl tvirtinti privalomų vadovėlių ir mokymo priemonių bei mokyklinės įrangos tinkamumą netikslinga, kai kiekviena konkreti programa yra tvirtinama švietimo ir mokslo ministro įsakymu.

15. Švietimo įstatymo projekto 40 straipsnyje siūloma įteisinti mokyklų skirstymą į rūšis: formaliojo ir neformaliojo švietimo mokyklas. Kiekvienos rūšies mokyklos skirstomos į grupes. Formaliojo švietimo mokyklų grupės yra šios: bendrojo lavinimo mokyklos, profesinio mokymo įstaigos ir aukštosios mokyklos, neformaliojo švietimo mokyklų grupės yra šios: ikimokyklinio ugdymo mokyklos, neformaliojo vaikų švietimo mokyklos ir neformaliojo suaugusiųjų švietimo mokyklos. Bendrojo lavinimo mokyklos skirstomos į tipus. Švietimo įstatyme yra trys bendrojo lavinimo mokyklų tipai: pradinė, pagrindinė, vidurinė. Švietimo įstatymo projekte siūloma įteisinti dar du tipus: progimnaziją ir gimnaziją. Gimnazijos tipas būtų atskirtas nuo vidurinės mokyklos tipo. Progimnazijos tipui būtų priskiriamos mokyklos, vykdančios pagrindinio ugdymo programos pirmąją dalį ar pagrindinio ugdymo programos pirmąją dalį ir pradinio ugdymo programą ir turinčios Vyriausybės tvirtinamoje mokyklų, vykdančių formaliojo švietimo programas, tinklo kūrimo tvarkoje nustatytą minimalų mokinių skaičių. Progimnazijos ir gimnazijos tipų įvedimas leistų laipsniškai išspręsti 9-10 klasių „persiklojimą“ miesto mokyklose ir lengviau restruktūrizuoti vidurines mokyklas. Taip pat įvesta nauja nuostata, kad mokyklos pavadinime rūšį, grupę ar tipą nusakantis žodis gali būti nevarojamas. Taip būtų sudarytos galimybės savivaldybėms steigti įvairesnes programas vykdančias mokyklas. Švietimo įstatyme mokyklos išvardijamos pagal paskirtį ir jų vykdomas programas. Švietimo įstatymo projekte numatoma, kad bendrojo lavinimo mokyklų paskirtį ir vykdomų ugdymo programų, priskiriamų pradinio, pagrindinio, vidurinio ugdymo programoms, galimą įvairovę reglamentuos Vyriausybės tvirtinama mokyklų, vykdančių formaliojo švietimo programas, tinklo kūrimo tvarka.

16. Švietimo įstatyme nustatyta, kad savivaldybės taryba bendrojo lavinimo, specialiojo ugdymo, profesinio mokymo mokyklas steigia vadovaudamasi Vyriausybės nustatytais kriterijais. Švietimo įstatymo projekte numatoma (41 straipsnis), kad Švietimo ir mokslo ministerija, kitos ministerijos, apskrities viršininkas, savivaldybės taryba bendrojo lavinimo, profesinio mokymo įstaigas steigia vadovaudamiesi Vyriausybės tvirtinama mokyklų, vykdančių formaliojo švietimo programas, tinklo kūrimo tvarka. Steigiant nevalstybines bendrojo lavinimo mokyklas, profesinio mokymo įstaigas Lietuvos Respublikos juridiniai ir fiziniai asmenys bei kitų valstybių juridiniai ir fiziniai asmenys turės vadovautis Vyriausybės patvirtinta mokyklų, vykdančių formaliojo švietimo programas, tinklo kūrimo tvarka ir gauti švietimo ir mokslo ministro raštišką sutikimą. Tokį sutikimą dabar veikiančios nevalstybinės mokyklos privalėtų įgyti per vienerius metus nuo įstatymo įsigaliojimo.

Švietimo įstatymo projekte siūloma apjungti dabar galiojančius Vyriausybės nutarimus: Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. birželio 14 d. nutarimą Nr. 746 „Dėl Bendrojo lavinimo, specialiojo ugdymo, profesinio mokymo mokyklų, pagalbą mokiniui, mokytojui ir mokyklai teikiančių įstaigų steigimo, reorganizavimo, likvidavimo ir pertvarkymo kriterijų sąrašo patvirtinimo“ (Žin., 2004, Nr. 95-3510) ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. birželio 14 d. nutarimą Nr. 745 „Dėl Mokyklų, vykdančių formaliojo švietimo programas, tinklo kūrimo taisyklių patvirtinimo“ (Žin., 2004, Nr. 95-3509), nustatant, kad mokyklų steigimo, reorganizavimo, likvidavimo ir pertvarkymo kriterijai bus numatyti tinklo kūrimo tvarkoje. Be to, bus atskiras Vyriausybės nutarimas dėl švietimo pagalbos įstaigų steigimo, reorganizavimo, likvidavimo ir pertvarkymo kriterijų.

Švietimo įstatymo projekto 41 straipsnyje numatoma, kad mokykla (išskyrus aukštąją) ar kitas švietimo teikėjas mokinių priėmimą ir mokymą pradeda tik gavę licenciją ir (ar) raštišką sutikimą, jeigu jie yra privalomi.

Atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos rinkliavų įstatymo (Žin., 2000, Nr. 52-1484) 4 straipsnio nuostatą, kad valstybės rinkliava imama už įstatymuose nustatytas institucijų teikiamas paslaugas, Švietimo įstatymo projekto 42 straipsnio 7 dalyje numatoma, kad už licencijų išdavimą (papildymą ar patikslinimą) mokama nustatyto dydžio valstybės rinkliava.

Švietimo įstatymo projekto 42 straipsnio 12 dalyje liberalizuojamos mokyklų, kaip juridinių asmenų teisinės formos. Mokyklos galės būti ne tik viešieji, bet ir privatieji juridiniai asmenys.

Švietimo įstatymo projekto 43 straipsnis, reglamentuojantis mokyklų, pagalbos įstaigų pabaigą ir pertvarkymą derinamas su Švietimo įstatymo projekto 41 straipsniu, reglamentuojančiu mokyklų, pagalbos įstaigų steigimą. Be to, šis straipsnis papildomas nuostata dėl mokyklų struktūrinių pertvarkymų. Šiuo metu struktūriniai pertvarkymai įteisinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. birželio 14 d. nutarime Nr. 745.

Švietimo įstatymo projekto 43 straipsnio 5 dalyje tikslinama ir supaprastinama nuostata dėl mokinio išpėjimo apie mokyklos reorganizavimą, likvidavimą ar pertvarkymą arba mokyklos rūšies, grupės ar tipo pakeitimą.

17. Švietimo įstatymo projekto 44 straipsnio 3 dalis derinama su Civilinio kodekso 2.8 straipsnio nuostatomis, reguliuojančiomis nepilnamečių nuo keturiolikos iki aštuoniolikos metų civilinį veiksnumą.

18. Tikslinami Švietimo įstatymo 46, 47, 49 straipsniai (Švietimo įstatymo projekto 45, 46, 48 straipsniai), nustatantys mokinių, jų tėvų (globėjų, rūpintojų), mokytojų teises ir pareigas, siekiant užtikrinti jų atsakomybę ugdymo procese, bei integruojamos Specialiojo ugdymo įstatymo nuostatos.

19. Švietimo įstatymo projekto 47 straipsnyje numatytos liberalesnės nuostatos, suteikiančios teisę darbdaviams priimti į darbą asmenis, turinčius aukštąjį išsilavinimą, bet neįgijusius pedagogo kvalifikacijos. Taip pat numatoma, kad mokytojais galės dirbti aukštųjų mokyklų studentai.

Šiuos siūlymus sąlygoja tai, kad:

- nuo 2005 metų juntamas mokytojų stygius, ypač kaimo ar nuo rajono centrų nutolusiose švietimo įstaigose, taip pat atskirų specialybių, tokių kaip užsienio kalbos, informatikos, gamtos mokslų, mokytojų stygius, nes parengti mokytojai renkasi kitas patrauklesnes darbo vietas;

- pagal Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 7, 8, 10, 11, 15, 16, 29, 37, 38, 41, 42, 43, 44, 48, 49, 50, 51, 56, 58, 59, 60, 61, 66, 69, 70, 71, 72 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymą (Žin., 2004, Nr. 103-3755) nuo 2007 m. rugsėjo 1 d. mokytojais būtų galėję dirbti tik asmenys, turintys pedagogo kvalifikaciją. Todėl nuo 2007 m. rugsėjo 1 d. būtų reikėję atleisti apie 800 pedagogų. Atsižvelgiant į tai, kad trūksta mokytojų, terminas pratęstas iki 2009 m. rugpjūčio 31 d.

20. Švietimo įstatymo projekto 53 straipsnyje tikslinamos nuostatos dėl Valstybinės švietimo strategijos tikslinimo. Numatoma, kad ji gali būti tikslinama ne dažniau kaip kas ketverius metus. Įstatymiškai įteisinama, kad Vyriausybė tvirtina Valstybinės švietimo strategijos įgyvendinimo programą. Siekiant, kad apskrityse ir savivaldybėse Valstybinės švietimo strategijos nuostatos būtų įgyvendinamos kompleksiskai, t. y. ilgalaikiai švietimo plėtros tikslai ir priemonės jiems pasiekti būtų numatyti apskričių ir savivaldybių strateginio planavimo dokumentuose, atsisakyta nuostatų, kad apskrities viršininkas, savivaldybės rengia strateginius švietimo planus.

Supaprastintas mokyklos veiklos planavimas ir planų derinimas. Mokyklos vietoj metinių veiklos programų numatoma, kad rengs metinius veiklos planus, kuriems turės pritarti mokyklos taryba ir tvirtintų mokyklos vadovas. Nereikėtų jų derinti su mokyklos steigėju. Savivaldybės mokyklos strateginius planus turės derinti ne su steigėju, bet su savivaldybės vykdomąja institucija ar jos įgaliotu asmeniu.

21. Švietimo įstatymo projektu siūloma pripažinti netekusiu galios Švietimo įstatymo 60 straipsnį, reglamentuojantį mokyklos steigėjo įgaliojimus

Steigėjo funkcijos, numatytos Švietimo įstatyme, yra būdingos tik biudžetinių įstaigų steigėjams, t. y. numatytos tik vienos teisinės formos juridiniams asmenims. Siekiant suderinti Švietimo įstatymą su Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (Žin., 2000, Nr. 68-1633), Lietuvos Respublikos viešųjų įstaigų įstatymo (Žin., 2004, Nr. 25-752) nuostatomis, greta sąvokos „steigėjas“ įvedamos sąvokos „visuotinis dalininkų susirinkimas“, „dalyvių susirinkimas (savininkas)“. Kadangi Švietimo įstatymo 60 straipsnyje numatytos funkcijos yra būdingos biudžetinės įstaigos steigėjo funkcijoms, jos išdėstomos kituose straipsniuose, reglamentuojančiuose savivaldybių institucijų, apskrities viršininko, ministerijų įgaliojimus.

Švietimo įstatymo projekto 55 straipsnyje tikslinami Švietimo ir mokslo ministerijos įgaliojimai atsižvelgiant į Švietimo įstatymo projekto kituose straipsniuose nustatytas funkcijas.

22 Švietimo įstatymo projekto 59 straipsnyje siekiant suvienodinti mokyklos ir pagalbos mokiniui, mokytojui ir mokyklai įstaigų vadovų skyrimo tvarką, siūloma nustatyti, kad Švietimo ir mokslo ministerija tvirtintų atviro konkurso valstybinių (išskyrus aukštųjų) ir savivaldybių švietimo įstaigų vadovų pareigoms eiti organizavimo tvarką. Pagal Švietimo įstatymo 2 straipsnio 29 dalį ir mokyklos, ir pagalbos mokiniui, mokytojui ir mokyklai įstaigos yra švietimo įstaigos.

Švietimo įstaigos vadovo įgaliojimai tikslinami atsižvelgiant į Švietimo įstatymo projekto kitus straipsnius ir kitus teisės aktus.

23. Švietimo įstatymo projekto 60 straipsnyje siūloma atsisakyti nuostatos dėl Mokytojų tarybos formavimo kaip privalomos savivaldos institucijos, kadangi tai prieštarauja Švietimo įstatymo projekto 48 straipsnio 1 dalies 5 punktui (dalyvavimas mokyklos savivaldoje yra mokytojo teisė, bet ne pareiga). Mokytojų ir kitų ugdymo procese dalyvaujančių asmenų dalyvavimas mokyklos gyvenime užtikrinamas per jų veiklą kitose mokyklos organizacijos struktūrose, per bendrus mokyklos vadovo organizuojamus susirinkimus.

24. Švietimo įstatymo projekto 66 straipsnis papildytas 3 dalimi, kurioje numatyta, kad valstybės investicinės lėšos švietimo plėtotei skiriamos savivaldybėms, kurios įgyvendina mokyklų tinklo pertvarkos bendruosius planus ir efektyviai naudoja valstybės skirtas lėšas.

25. Švietimo įstatymo projekto 67 straipsnyje numatoma, kad mokymo lėšų skyrimo vienam mokiniui principas bus taikomas priešmokyklinio ugdymo programoms finansuoti. Šiuo metu Švietimo įstatyme yra nurodyta, kad atitinkamoms švietimo programoms finansuoti iš valstybės ir savivaldybių biudžetų taikomas mokymo lėšų skyrimo vienam mokiniui principas, tačiau nėra nustatyta, kokia tvarka šis principas įgyvendinamas. Švietimo įstatymo projekte numatoma, kad mokymo lėšos mokykloms, teikiančioms priešmokyklinį ir (arba) bendrąjį lavinimą skiriamos Vyriausybės nustatyta tvarka. Vyriausybės nustatyta šių lėšų dalis mokyklos steigėjo nustatyta tvarka gali būti skiriama atsiskaityti už švietimo paslaugas, teikiamas vaikų neformaliojo švietimo mokyklose pagal formaliojo švietimo programų modulius, papildančius šias programas ir tenkinančius mokinių saviraiškos poreikius.

26. Švietimo įstatymo projekto 68 straipsnio 1 dalyje siūloma nustatyti, kad valstybinės (išskyrus aukštosios) ir savivaldybės mokyklos vadovo, jo pavaduotojo ugdymui, ugdymą organizuojančio skyriaus vedėjo pareiginė alga priklauso nuo išsilavinimo, pedagoginio darbo stažo, vadybinės kvalifikacinės kategorijos ir veiklos sudėtingumo. Todėl numatoma papildyti šį straipsnį nuostata, kad švietimo ir mokslo ministras, suderinęs su

finansų ir socialinės apsaugos ir darbo ministrais tvirtina pareigybių, kurias atliekant darbas yra laikomas pedagoginiu, sąrašą.

27. Švietimo įstatymo projekto 69 straipsnio 5 dalis patikslinta ir papildyta nuostatomis, savivaldybės mokyklos - biudžetinės įstaigos - steigėjas iš savivaldybės biudžeto savo nustatyta tvarka, kitų mokyklų (išskyrus aukštųjų) – dalyvių susirinkimas (savininkas) savo nustatyta tvarka gali teikti ir kitą materialinę paramą ar kompensuoti tam tikras išlaidas (važiavimo į darbą ir atgal nuosava, išsinuomota ar pagal panaudos sutartį perduota transporto priemone, gyvenamojo ploto nuomos ir kitas) mokytojams ir kitiems ugdymo procese dalyvaujantiems specialistams.

28. Švietimo įstatymo projekto 70 straipsnio 7 dalyje siekiama reglamentuoti mokesčių už vaikų, ugdomų pagal ikimokyklinio ugdymo programas, išlaikymą, kuris šiuo metu yra nustatytas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 metų rugpjūčio 31 d. nutarimu Nr. 1170 „Dėl užmokesčio už vaikų išlaikymą ikimokyklinėse įstaigose“ (Žin., 1995, Nr. 73-1715). Tačiau šis nutarimas prieštarauja Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo (Žin., 1994, Nr. 55-1049; 2000, Nr. 91-2832) 6 straipsnyje pateiktoms nuostatomis dėl ikimokyklinio ugdymo kaip savarankiškos savivaldybių funkcijos. Straipsnio papildymas sudarytų galimybes minėtą Vyriausybės nutarimą pripažinti netekusiu galios ir pasiekti teisės aktų dermės.

29. Švietimo įstatymo projekto 72 straipsnio 1 dalis papildyta nuostata, kad Užsienio bei tarptautinių organizacijų mokyklos Lietuvos išlaikomos steigėjo lėšomis. Siekiant aiškiau reglamentuoti užsienio valstybių bei tarptautinių organizacijų švietimo programų vykdymą Lietuvoje, Švietimo įstatymo projekto 72 straipsnio 2 dalyje numatoma, kad užsienio valstybių bei tarptautinių organizacijų formaliojo švietimo programos (išskyrus aukštojo mokslo studijų programas) Lietuvos Respublikoje vykdomos gavus švietimo ir mokslo ministro raštišką leidimą Vyriausybės nustatyta tvarka. Įgyvendinant priimtą įstatymą, švietimo programų teikėjai, jau vykdantys užsienio valstybių bei tarptautinių organizacijų švietimo programas, švietimo ir mokslo raštišką leidimą privalėtų gauti per vienerius metus nuo įstatymo įsigaliojimo.

30. Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatų įgyvendinimo programoje, patvirtintoje Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. sausio 24 d. nutarimu Nr. 82 (Žin., 2005, Nr. 12-391), numatyta, kad 2012 metais 100 procentų mokinių bus ugdomi pagal akredituotas vidurinio ugdymo programas. Todėl Įstatymo projekto 2 straipsnyje nustatoma vidurinio ugdymo programų akreditacijos pabaiga.

31. Šiuo metu Seime yra įregistruotas Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo projektas Nr. XP-2905A, kuriame numatoma reglamentuoti mokslo ir studijų sistemą, ir panaikinti dabar galiojančius Mokslo ir studijų ir Aukštojo mokslo įstatymus, todėl Švietimo įstatymo projekte vietoj nuorodos į Lietuvos Respublikos aukštojo mokslo įstatymą, siūloma vartoti nuorodą į Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymą.

32. Patikslintos Švietimo įstatymo projekte vartojamos sąvokos: „formalusis švietimas“, „kavlifikacija“, „licencija“, „pedagogas“, „švietimo programa“, „ugdymo turinys“ ir kt. Švietimo įstatymo projektas papildytas naujomis sąvokomis: „Nacionalinė kvalifikacijų sąranga“, „programos modulis“, „tarptautinio bakalaureato programa“, „švietimo pagalbos įstaiga“, atsakyta sąvokų „mokyklos auditas“, „pažymėjimas“, „švietimo darbas“, „švietimo programos modulis“, „ugdymo programa“, „ugdymo turinio koncentras“.

4. Galimi neigiami priimto įstatymo padariniai ir priemonės, kurių reiktų imtis, norint jų išvengti

Neigiamų pasekmių priėmus Įstatymo projektą nenumatoma.

5. Įstatymo įtaka kriminogeninei situacijai, korupcijai

Įstatymo įgyvendinimas kriminogeninei situacijai, korupcijai įtakos neturės

6. Įstatymo įgyvendinimo įtaka verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Įstatymo įgyvendinimas neįtakos verslo ir jo plėtros.

7. Įstatymo projekto atitikimas Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis bei Europos Sąjungos dokumentams

Įstatymo projektas atitinka Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencijos nuostatas bei Europos Sąjungos teisę.

8. Teisės aktai, kuriuos būtina pakeisti, panaikinti ar priimti naujus priėmus Įstatymo projektą

Priėmus Įstatymo projektą, bus pripažintas netekusiu galios Specialiojo ugdymo įstatymas. Įstatymo projektui įgyvendinti Vyriausybė, Švietimo ir mokslo ministerija, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Sveikatos apsaugos ministerija, Teisingumo ministerija turės parengti ar pakeisti šiam įstatymui įgyvendinti reikalingus teisės aktus.

9. Lėšų poreikis įstatymui įgyvendinti

Papildomų biudžeto lėšų įstatymui įgyvendinti nereikės.

10. Ar būtina priėmus įstatymą jį skelbti kitomis kalbomis

Priėmus Įstatymą, jis skelbtinas anglų ir rusų kalbomis.

11. Projekto rengėjai

Įstatymo projektą parengė švietimo ir mokslo ministro įsakymu sudaryta darbo grupė (darbo grupės vadovas – Švietimo ir mokslo ministerijos sekretorius Alvydas Puodžiukas).

12. Reikšminiai Įstatymo projekto žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą

„švietimas“, „specialusis ugdymas“, „progimnazija“.

L. e. švietimo ir mokslo ministro pareigas

Roma Žakaitienė